

Plukovník Ing. Karel Šťáva

ZABEZPEČENÍ PŘECHODU VOJÁKŮ SPOLKOVÝCH OZBROJENÝCH SIL DO CIVILNÍHO ŽIVOTA

Pokračující úvahy o profesionalizaci v Československé armádě musí mít jak svou materiální stránku, vztahující se k odpovídající úrovni všestranné materiální základny armády (výzbroj, technika, učebně výcvikové základny, ubytování atd.), tak také lidskou. Bude tedy nedílnou součástí procesu zprofesionálnění Čs. armády řešení otázky způsobu získání dostatečného počtu uchazečů o profesionální vojenskou službu, a to v kvalitě, odpovídající potřebám soudobých ozbrojených sil.

To bude naprosto nezbytně vyžadovat dosáhnout takové atraktivní služby profesionálního vojáka - důstojníka, poddůstojníka, vojáka odborníka, která by v základních oblastech hodnotového zaměření dnešních mladých lidí přinejmenším dosáhla plné srovnatelnosti s civilními zaměstnáními. Vzhledem k určitému tradičně přetrvávajícímu zápornému vztahu ke službě v armádě, by je měla v rozhodujících parametrech spíše předstihovat, a to takovou měrou, aby jimi nebylo znovu podněcováno prohlubování negativismu ve vztahu k profesionálním vojákům.

Systém podmínek služby vojáka z povolání nelze chápat a řešit zjednodušeně. Jde současně o podmínky vstupu (přijetí) uchazeče o službu v armádě, o komplex podmínek jeho dlouhodobé přípravy ve vojenské odbornosti, o podmínky během jeho služby až do splnění přijatého závazku i o podmínky jeho opětovného začlenění do civilního života. Právě v této poslední části může nepromyšlené, zjednodušující a nesystémové řešení způsobit procesu profesionalizace značné škody.

Zkušenosti soudobých profesionálních a poloprofesionálních armád svědčí o tom, že není vhodné, aby profesionální vojáci konali vojenskou službu jako celoživotní povolání. To je žádoucí pouze u části odborností, zatímco převažující část by měla vykonávat službu v délce 8 až 15 let, samozřejmě s určitými výjimkami. To současně vyžaduje promyšlené řešení jejich přechodu do civilního života - je totiž iluzí, aby např. takový voják za své služby mohl v průběhu 10 let zabezpečit finančně sebe a svou rodinu na celý život! Nemělo by přitom jít pouze o nějaké finanční náhrady, či výpomoc, ale o komplex opatření, která by vojákovi odcházejícímu z armády zabezpečovala možnost udržení a perspektivy dalšího sociálního růstu v civilním životě. Pro vypracování takového systému by jako vhodný příklad mohlo sloužit řešení, které se dlouhodobě osvědčilo v SRN.

Zabezpečení vojáků na čas je upraveno **zákonem o zaopatření vojáků**. Jádrem zaopatřovacích výkonů je **profesní podpora**. Ta podle délky doby vojenské služby zahrnuje:

- poradenství vojákům v otázkách povolání,
- profesní podporu během vojenské služby,
- profesní podporu po době vojenské služby (odbornou přípravu),
- pomoc při začlenění do civilního života,
- pracovní rehabilitace vojáků, kteří utrpěli újmu na zdraví.

Smyslem těchto zaopatřovacích zákonů je úspěšně a trvale začlenit vracející se vojáky na čas do civilního (vzdělečného) života po uplynutí doby a podle možnosti jim tím poskytnout možnost sociálního růstu.

Všeobecně profesní výuka je nyní vedena 28 odbornými školami spolkových ozbrojených sil, které zprostředkovávají získání obecně platných vysvědčení o vzdělání, jinak vydávaných veřejným školstvím.

Profesní podpůrné službě přísluší také jiné povinnosti. Spolupůsobí při novém uspořádání vzdělávání a přípravy v ozbrojených silách. Služba má 46 služeben (z toho 10 v nových spolkových zemích), které jsou začleněny k určitým okresním vojenským doplňovacím úřadům.

Dále uvádím, v jakém objemu vojáci využívají nabídky poskytované zákonem o zaopatření vojáků k vzdělávání, dalšímu vzdělávání i při pomoci poskytované profesní podpůrnou službou.

● Základem pro **opatření profesní podpůrné služby (PPS)** je **úvodní individuální poradenství vojákům**. Má zajistit včasné vyjasnění profesního cíle a způsob jeho uskutečnění.

Vojákům je dáвана již v průběhu jejich vojenské služby, ale i mimo zaměstnání, na základě dobrovolnosti, příležitost k **profesní přípravě**. Účastí na takových opatřeních si mohou vojáci oživit získané profesní znalosti a schopnosti, rozšířit je nebo přizpůsobit s ohledem na požadavky v souladu s vývojem jejich civilní odbornosti. Je dokonce možné položit základní kámen novému profesnímu zaměření. V mnoha případech vedou u vojenské přípravy a uplatnění ve vojenských funkcích postavená vzdělávací opatření k vysvědčení v uznávaném povolání. Podle zájmů se mohou vojáci účastnit profesně vzdělávacích opatření, jako jsou odborná společenství PPS, odborné kurzy ve vzdělávacích zařízeních mimo armádu, odborné přednášky, dálkové vyučování, pokud splňují školní předpoklady i dálkové studijní běhy. Vedle toho mají vojáci možnost využívat rozsáhlé obsahově bohaté odborné knihovny u profesně podpůrných služeben.

O úspěšné účasti v pracovních společenstvích a odborných kurzech svědčí **tabulka 1**.

Tabulka 1

Počet	Časový prostor			
	1960-1988	1989	1990	Celkem
vydaných osvědčení	2 119 932	82 599	83 652	2 286 179
účastníků dálkových kursů	79 786	4806	5090	89 682
účastníků odborných přednášek	281 859	2928	5061	289 848
výpůjček knih v odborných knihovnách	1 681 510	38 036	31 206	1 750 752

Pomocí této nabídky vzdělání mohl značný počet vojáků již během vojenské služby složit civilně profesní zkoušky. K závěrečným přezkoušením v uznaných oborech jsou vojáci podle § 86 zákona o profesní přípravě připuštěni, když profesně podpůrná služba potvrdí, že uchazeč získal znalosti a schopnosti, které jej opravňují složit zkoušku. Jednotlivé druhy zkoušek uvádí **tabulka 2**.

Tabulka 2

Počet	Časový prostor			Celkem
	1960-1988	1989	1990	
závěrečných zkoušek v uznaném profesním oboru + zkoušek dalšího vzdělávání ++	72 415	4282	2652	79 349
jiných odborných zkoušek +++	11 782	1564	1863	15 209
	201 266	18 789	20 663	240 718

Poznámka:

+ např. rozhlasový elektronika, radiotelevizní technik, mechanik leteckých přístrojů;

++ např. mistr v řemesle, průmyslu, ekonomice;

+++ např. zpracování umělých hmot, kovů, jazykové výuky, svařování.

Vlastní vzdělávání a další vzdělávání pro civilní profesi - odborné vzdělávání se koná zásadně před nebo po ukončení vojenské služby. Slouží výuce povolání, přeškolení na jiné profese, ale především dalšímu vzdělání nebo specializaci během vojenské služby profesně vzdělávacími opatřeními. Vojáci si libovolně volí vzdělávací cíl. Odborné síly PPS dbají na to, že odbornost, kterou chce voják získat, je v souladu s jeho vlastnostmi a sklony.

Odborná příprava je uskutečňována na náklady státu ve veřejných i soukromých vzdělávacích zařízeních, která jinak také zajišťují přípravu pro civilní povolání.

Rozsah nároku na odbornou přípravu je časově přiměřený a řídí se podle doby trvání vojenské služby. Snižuje se, když byla vykonávána vojenská příprava ke složení závěrečných zkoušek uznaného povolání, při dalším vzdělávání mistrovské úrovně nebo vysokoškolského studia.

Odborná příprava při délce vojenské služby od:

- 4 do 6 let trvá až 6 měsíců,
- 6 do 8 let trvá až do 1 roku,
- 8 do 12 let trvá až do 21 měsíce,
- 12 a více let trvá až do 3 let.

Přehled povoleného odborného vzdělávání uvádí **tabulka 3**.

Tabulka 3

Počet	Časový prostor			Celkem
	1960-1988	1989	1990	
povolání k odbornému vzdělávání	354 475	22 188	22 434	399 097
z toho:				
mistr	62 252	4756	4294	71 302
technik	35 867	2170	2140	40 177
obchodní povolání	50 042	2434	2546	55 022
odbornost zpracování dat	18 358	2146	1805	22 309
zdravotnické povolání	13 859	936	789	15 584
ukončení vysoké školy	34 428	2563	3428	40 419
z toho inženýrů	16 392	985	1043	18 420

Nadto bylo v rámci nároku vojáků povoleno v r. 1990 10 380 doplňujícího odborného vzdělání, především pro získání odborností povolání a dodatečných kvalifikací.

Závěrem profesní podpory obdrží delší dobu sloužící vojáci **pomoc při zařazení do civilního povolání**, která jim má umožnit odbornou přípravu nebo dosažení pracovního místa v návaznosti na závěr služebního poměru. K tomu patří:

- podpora při dosažení vzdělání odpovídajícího pracovního místa ve spolupráci s pracovními úřady (burzami pracovních míst),
- vystavení osvědčení o vojenském vzdělání a praxi,
- úhrada nákladů za: cesty k představení se novému zaměstnavateli, přestěhování do nového bydliště, přepis vojenských oprávnění do civilních osvědčení,
- výplata zapracovacího přídatku zaměstnavateli, když lze plně profesní výkonnosti dosáhnout teprve po zapracování na daném pracovním místě,
- začleňovací list a registrační list pro obsazení vyhrazených míst ve veřejných službách.

Na základě ujednání mezi spolkovým ministrem obrany SRN a prezidentem spolkového pracovního úřadu jsou dosud u šesti správ vojenských okruhů zřízeny burzy pracovních míst. Burzy spojují za podpory místních profesně podpůrných služben u okresních vojenských doplňovacích úřadů vojáky a personál, jež hledají práci, s podniky, které práci nabízejí v celostátním rozsahu a co možná nejrychleji. Potud jsou poptávkovými místy pro hospodářství a správu.

Začleňovací a registrační list jako speciální pomoc při začlenění obdrží vojáci s minimální dobou závazku od 12 let. Oba doklady zajišťují v rámci nyní disponibilních vyhrazených míst u státu, země, obcí nárok na vstup do veřejných služeb jako úředník nebo pracovník, když voják splňuje úředně vojáky, smluvně tarifní nebo služebnímu řádu přiměřené předpoklady.

Vojáci, kteří v důsledku poškození svého zdraví nemohou vykonávat svou dřívější profesní činnost, nebo tu, o kterou usilovali, jsou nezávisle na svém statutu až do propuštění z ozbrojených sil zaopatřeni profesní podpůrnou službou. Ještě během jejich příslušnosti k armádě jsou připravena potřebná přizpůsobovací, přeškolení nebo začleňovací opatření a pokud to průběh jejich léčení dovolí, také začínají.

Včasným projednáním s odpovědným nositelem rehabilitačních nákladů (např. hlavní pečovatelskou službou, pracovním úřadem) se umožňuje, aby zahájená rehabilitační opatření pokračovala i po propuštění z ozbrojených sil.

Celkem bylo v r. 1990 v této oblasti samotnou profesní podpůrnou službou uzavřeno 460 případů a 558 bylo převedeno na jiné nositele rehabilitace, v 377 případech byla povolena vzdělávací, přeškolení nebo zdokonalovací opatření.

Odborná škola ozbrojených sil SRN v Koblenzi byla založena v r. 1957 tehdejším ministrem obrany F. J. Straussem, pozdějším ministerským předsedou Bavorska.

Škola je zařízením správy ozbrojených sil a má za úlohu poskytnout možnost vojákům na čas koncem jejich služby doplnit si své všeobecné vzdělání natolik, že mohou v civilním životě dlouhodobě obsáhnout co možná nejvíce profesí. Vedle všeobecně vzdělávacích oborů jsou také vyučovány takové předměty, které zprostředkovávají blíže obsah jednotlivých profesních oborů.

Základem pro vzdělávací práci školy je zákon o zaopatření vojáka z 26. 7. 1957. Podle něho mají dlouhodobě sloužící vojáci, kteří přijali závazek ke službě na 12 let, koncem své služby (po desátém roce výkonu služby) nárok na dvouleté školní vzdělání, a pak ještě na tříleté odborné vzdělání. V průběhu této školní a odborné přípravy obdrží vojáci svůj plný služební příjem.

Zpravidla vojáci, pokud možnosti zákona o zaopatření vojáka smysluplně využijí, dosáhnou dalšího sociálního vzrůstu. Ve veřejných službách musí být podle zákona na střední úrovni funkcí a pracovních míst každé šesté, na vyšší úrovni každé deváté uvolňované místo vyhrazeno pro vojáky propouštěné z vojenské služby, nesmí tedy být obsazeno civilními uchazeči. Pro bývalé vojáky jsou ale také velmi dobré možnosti k uplatnění ve svobodném

hospodářství. Jen méně než 1 % bývalých vojáků na čas je po ukončení vojenské služby na delší čas nezaměstnáno, bývalí vojáci tak nepředstavují na trhu práce žádnou problémovou skupinu.

Nabídka vzdělání odborné školy pokrývá širokou oblast. V Německu je dnes situace taková, že střední úroveň vzdělání, tedy absolvování střední školy představuje základní předpoklad pro bezproblémový vstup do profesního života. Více než 65 % mladých lidí, začínajících svůj „profesní život“, dosáhlo středoškolské úrovně vzdělání.

Vojáci na čas, kteří středoškolského vzdělání ještě nedosáhli (asi 30 %), si je mohou doplnit v jednoročním kursu; přitom si mohou vybrat, zda této úrovně dosáhnou také v tzv. odborném vzdělávání.

Nejvíce vojáků již ale středního stupně vzdělání dosáhlo. Tato největší skupina je v odborné škole vedena až k dosažení odborného vyššího vzdělání. Nejvíce takovýchto absolventů usiluje o jisté pracovní místo, mnozí z nich nastupují na dráhu civilního profesního života jako úředníci čekatelé.

V nabídce výuky odborné školy bundeswehru zaujímají nejvýznamnější místo základní obory: němčina, matematika a angličtina. Obor angličtiny nabývá zvláštního významu s ohledem na budoucí statut Evropy v roce 1993. De facto neopouští školu žádný voják, který by nebyl po delší dobu připravován ve zpracování dat na moderních počítačích. V této oblasti škola úzce spolupracuje s průmyslovou a obchodní komorou v Koblenzi.

Nabídka výuky, která je srovnatelná s odborným gymnáziem, byla v posledních letech rozšířena a aktualizována. Škola dnes nabízí dvouleté vzdělání, po jehož absolvování propůjčuje statut „státně zkoušeného podnikového ekonoma“. V tomto oboru se rovněž spolupracuje s dalšími vzdělávacími zařízeními.

Učitelé školy pochází z civilních oblastí, nejsou tedy vojáky nebo jinými vojenskými funkcionáři. Ponejvíce jsou to gymnaziální učitelé, to znamená školní a vrchní školní radové. Specifické odborné vyučování, jako např. právní a správní výuku vyučuje škola za účasti kompetentních soudců vyšších soudních instancí.

Škola může oprávněně tvrdit, že pracuje úspěšně. Její absolventi jsou vůči civilním uchazečům plně srovnatelní a také na pracovním trhu jsou plně konkurence schopní. Vzhledem ke svým vlastnostem a schopnostem, získaným ve vojenské službě (v řízení a vedení lidí) jsou bývalí vojáci v mnoha oborech světa práce dokonce upřednostňováni.

Nemůže být ovšem zamlčeno, že delší odstup od školního vzdělávání v průběhu vojenské služby přináší jistou nepružnost. Je proto přednostní úlohou školy, aby dnes - obzvláště ve světě svobodného hospodářství - požadovanou kreativitu a duševní flexibilitu rozvíjela a podporovala.

Rozpočet hodin pro základní kurs „správa“ uskutečňovaný v odborné škole bundeswehru v rámci profesní podpory vojáků na čas uvádí **tabulka 4**.

Předložený příklad řešení je samozřejmě plně funkční v podmínkách ozbrojených sil SRN. Nelze jej převzít tak, jak byl popsán. Může však usnadnit úvahy o všech souvislostech praktického řešení uvedených problémů v naší armádě. Za to podstatné považují:

- Rozhodující úlohu (řídící, organizační, finanční zajištění) plní příslušná součást ozbrojených sil SRN, která je v tomto směru plně profesionálním orgánem, schopným na odpovídající úrovni jednat a spolupracovat i s dalšími státními odvětvími a orgány, s podniky atd. Zabezpečení přechodu vojáků do civilního života je jejím hlavním úkolem, nikoli něčím „přidaným“, a podle toho také vypadá účinnost její práce.

- Systém zabezpečení přechodu do civilního života je zajištěn a upraven zákonem, není závislý na libovůli, což se musí promítnout do životních jistot vojáků, tím i do výkonnosti ve vojenské službě. Tedy žádné „může“, ale „má nárok“.

- Tam, kde dojde k souběhu vojenské přípravy a přípravy na civilní povolání, je souběhu

využíváno, zajišťuje se přezkoušení a vydání příslušných osvědčení platných v civilním povolání, což umožňuje snížit náklady na celý systém profesní podpory vojáků.

● Celý systém je nedílnou, organickou součástí výkonu služby vojáků z povolání, počítá se s ním a jsou tím pro jeho opatření také vytvářeny odpovídající podmínky.

● Německé ozbrojené síly mají vlastní zařízení na odpovídající úrovni, kde lze uvedená opatření úspěšně a účinně uskutečnit. Současně je dovedně využíváno spolupráce s orgány podnikatelské oblasti i veřejné správy. Že to vede ke kladným výsledkům, svědčí uvedené dlouholeté zkušenosti.

Tabulka 4

Předmět výuky	Počet hodin v týdnu			Celkový počet hodin v kursu
	1.půlrok studia	2.půlrok studia	3.půlrok studia	
Němčina	6 + 3	6 + 2	6 + 2	500
Angličtina	9	6	6	420
Dějiny	2	2	2	120
Politické vzdělání	2	2	2	120
Matematika	9	6	6	420
Fyzika	2	2	2	120
Výuka práva a správy	-	5	5	200
Hospodářský zeměpis	2	2	2	120
Informatika, nebo hodiny k dispozici (k prohloubení dané odbornosti)	-	2	2	80
Celkový počet hodin	35	35	35	2100